บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การถ่ายทอดอาชีพของชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีวิธีการที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และการถ่ายทอดหรือการเรียนรู้ด้านอาชีพมักจะเป็นไปตามอาชีพของพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่ สำหรับประสบการณ์ หรือความรู้ที่มนุษย์ถ่ายทอดแก่กันในสังคมหรือชุมชนนั้น แบ่งได้ 2 ด้านคือ ด้านแรกเกี่ยวข้องกับความรู้ความชำนาญในการทำมาหากินเป็นการถ่ายทอดและเรียนรู้ที่ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้หรือจับต้องได้ เป็นการเรียนรู้ในการทำไร่ทำนาหรือตามอาชีพของพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่ เช่น พ่อแม่มีอาชีพในการทำนาก็จะพาครอบครัวออกไปเรียนรู้จากของจริงที่ทำอยู่ ซึ่งการเรียนรู้นั้นผู้เรียนอาจจะไม่รู้ตัวว่าได้เรียนรู้จากการไถนา การคราดการดำ หรือการเก็บเกี่ยวข้าว แต่สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ด้านที่สองเป็นอุดมการณ์หรือวัฒนธรรม การถ่ายทอดความรู้ด้านนี้ อาจจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้มองเห็นได้หรือบางอย่างมองไม่เห็น ไม่สามารถจับต้องได้ การยอมรับของสังคมซึ่งเป็นด้านอุดมการณ์หรือวัฒนธรรมของการศึกษานั้น ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวแน่นอน ยั่งยืน ทุกยุคทุกสมัย คนในสังคมหนึ่งสังคมใดย่อมจะมีมาตรฐานว่า สิ่งใดสมควรยอมรับและไม่ยอมรับแตกต่างกัน ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามบริบท และสภาวะทางสังคมของแต่ละชุมชน แต่อุดมการณ์ หรือวัฒนธรรมจะมีหลักสาระแก่นแท้อยู่ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าความเจริญ และศักดิ์ศรีของกลุ่มชนนั้น ๆ จึงมีการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นความเชื่อ ศาสนา ภาษา การทำมาหากิน ศิลปะ และการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบอื่นในสังคมกลุ่มชนนั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2531, หน้า 25-26)

โดยธรรมชาติของมนุษย์นี้เป็นธรรมชาติแห่งการเรียนรู้ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งจบสิ้นอายุขัยซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากธรรมชาติบ้าง เรียนรู้จากผู้รู้ ผู้ฉลาดฝึกอบรมให้บ้าง แล้วก็พัฒนาขึ้นมาเป็นระบบการเรียนรู้ในสถานศึกษาต่าง ๆ ดังทุกวันนี้ (เรือง เจริญชัย, 2533) การเรียนรู้ของคนในชุมชนจะเกิดจากประสบการณ์ส่วนบุคคล ผ่านการปฏิบัติแบบลองผิดลองถูก และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน โดยจะเริ่มต้นเรียนรู้จากสถาบันครอบครัวซึ่งมี พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ปู่ย่า ตายายแล้วก็ขยายออกไปยังสถาบันอื่น ๆ เช่น วัด โรงเรียน วิทยาลัย ฯลฯ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม จะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ จะสั่งสมความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ การเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเนื้อหา สาระและวิธีการถ้ายิ่งต่างชุมชน ต่างวัฒนธรรมย่อมจะมีระบบการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกันมากยิ่งขึ้น

ระบบการเรียนรู้ตามธรรมชาติ หรือในแนววิถีชีวิต ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้จัดไม่มีสถาบันใดการศึกษาใด ๆ รับผิดชอบ แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า Socialization หรือ สังคมประกิต กล่าวคือ สังคมสอนเราเอง (วิชัย ตันศิริ, 2536, หน้า 5) ซึ่งการเรียนรู้ตามธรรมชาตินี้ในชุมชนสามารถศึกษาได้ แสดงให้เห็นว่าระบบการเรียนรู้ที่มีมาแต่ดั้งเดิมไม่ได้สูญหายไปทั้งหมด กิจกรรมหลายอย่างยังคงหลงเหลืออยู่ในชุมชนต่าง ๆ มากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกของแต่ละชุมชน (ชูเกียรติ ลีสุวรรณ์, 2535, หน้า 63) และการจำแนกการเรียนรู้แบ่งได้ 3 ประเภทคือ 1) การศึกษาแบบธรรมดาวิสัย เป็นการเรียนรู้แบบที่เป็นธรรมชาติหรือเรียกกว่า เป็นการเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ 2) การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึงการศึกษาที่สถาบันทางการศึกษารับผิดชอบอยู่โดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย 3)การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงการศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันทางการศึกษาเป็นกิจกรรมที่จัดไว้นอกระบบโรงเรียน อาจจะดำเนินการโดยแยก หรือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ของสถาบันหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ ขึ้นโดยมีวัตุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการ และความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน (ฟิลิป คูมส์ อ้างใน อุ่นตา นพคุณ, 2533, หน้า 10-12)

มนุษย์เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกระบวนการมิได้หมายความเฉพาะความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ภายใต้ตัวบุคคลเท่านั้น แต่มีความหมายกว้างออกไปถึงอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมของบุคคลซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งเร้าจากภายนอก แต่ก็เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์เราอย่างมากในด้านคุณภาพชีวิต สำหรับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่แวดล้อมมนุษย์เรานั้นก็อาจจะมีส่วนพัฒนาเกี่ยวกับสังคมได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อไป (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2529, หน้า 2) ทุกชีวิตในสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดและเพื่อเพิ่มทักษะ ความรู้ ประสบการณ์และความสามารถในการคิด ทดลองและตัดสินใจเลือกแนวทางดำรงชีวิต และแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล และมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษามิได้สิ้นสุดลงเมื่อเราก้าวพ้นประตูโรงเรียน วิทยาลัยหรือประตูของมหาวิทยาลัยเท่านั้น การศึกษาไม่ได้มีพื้นฐานอยู่ที่การดำเนินธุรกิจ เพื่อหวังผลกำไรเฉพาะบุคคล แต่เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้บริการแก่มวลชนในแต่ละชุมชน และสามารถมองเห็นผลได้ในระยะยาวและมิใช่เป็นงานผูกขาดในความรับผิดชอบของโรงเรียน ครู กระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ เท่านั้น สมาชิกทุกคนในสังคม ทุกสังกัด ทุกองค์การ ย่อมมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์, 2526, หน้า 154-155)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสางต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดการเรียนรู้สืบต่อกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบันในรูปของการบันเทิงที่สอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหา หรือคำร้องของบันเทิงเช่นในคำร้องของลิเก ลำตัดของภาคกลาง โนรา หนังตะลุงของภาคใต้ หนังตะลุงของภาคอีสาน (หนังประโมทัย) กลอนลำ คำผญา คำสอยของภาคอีสานคำซอของภาคเหนือ เป็นต้น คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น คติธรรม คำสอนของศาสนา การประกอบอาชีพ เป็นต้น (สามารถ จันทร์สูรย์, 2536, หน้า 150-151)

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาค เริ่มตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ได้เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อใช้และเพื่อขายภายใน มาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก (วิทยากร เชียงกูล, 2533, หน้า 22) ผลที่ตามมานอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการผลิตยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา การมีงานทำ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สถาบันครอบครัว และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในช่วงสองทศวรรษของการพัฒนา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมโรงงานมีมากขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ แล้วขยายไปยังต่างจังหวัด สามารถขยายผลิตภัณฑ์นั้นตามชนบทแล้วขายได้ในราคาถูก ซึ่งเป็นการทำลายอุตสาหกรรมครัวเรือนในชนบทเป็นอย่างมาก และทำให้อุตสาหกรรมในชนบทหลายชนิดต้องเลิกกิจการไป ถึงแม้ว่ากิจกรรมอุตสาหกรรมโรงงานจะได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ก็มีผลิตภัณฑ์หลายชนิดที่โรงงานเหล่านั้นไม่สามารถผลิตทดแทนอุตสาหกรรมครอบครัวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมประเภทศิลปหัตถกรรมนั้นแทบจะกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมโรงงานไม่สามารถทดแทนได้เลยประกอบกับในชนบทยังมีทรัพยากรมากมายหลายชนิด ที่ชาวชนบทสามารถนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบการอุตสาหกรรมหัตถกรรม เพื่อใช้เองหรือเพื่อทำออกขายได้ วัตถุดิบเหล่านั้นมีตั้งแต่ ดิน ไม้ไผ่ ต้นกก หญ้าคา ต้นกล้วย ผักตบชวา มะพร้าว ตาล หวายใบลาน ป่านศรนารายน์ ฯลฯ วัตถุดิบส่วนใหญ่ไม่ต้องซื้อด้วย นอกจากนั้นก็มีการเลี้ยงไหม-สาวไหม การทอผ้า ฯลฯ สำหรับวัตถุดิบที่ไม่มีเป็นของตนเองในท้องถิ่น แต่สามารถหาได้จากตลาดเพื่อนำไปประกอบอุตสาหกรรมหัตถกรรมก็มีอีกหลายอย่าง เช่น ผ้าโทเร หนังสัตว์ หนังเทียม เหล็ก โลหะเงิน ทองเหลือง กาบหอยมุก ผ้าต่าง ๆ พลอยและของอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถหาได้ไม่ยากเลย (ศิริ ผาสุก, 2533, หน้า คำนำ) แต่ในการผลิตงานหัตถกรรมจำเป็นต้องอาศัยแรงงานฝีมือเป็นประการสำคัญ เพราะธรรมชาติของงานหัตถกรรมเป็นการผลิตสิ่งประดิษฐ์ด้วยมือให้เกิดความงามขึ้นมา ตามทักษะที่สั่งสมจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น (ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2528, หน้า 92)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญและตระหนักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นแนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาทั้งในระดับกระทรวงและระดับกรมก็ตาม แต่เท่าที่ผ่านมาการเรียนการสอนวิชาชีพยังมีปัญหาหลายประการ ในสถานศึกษาจะมีปัญหาคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ 1. หลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน หรือช่วยส่งเสริมโอกาสในการประกอบอาชีพ 2. ผู้สอนยังขาดความชำนาญการในการปฏิบัติ โดยเฉพาะในสภาพปฏิบัติจริงในอาชีพที่สอน ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ และส่วนที่มีอยู่แล้วก็ยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ 3.ขาดงบประมาณที่จะใช้ลงทุนสำหรับการสรรหาบุคลากร และเครื่องมือได้พอเพียง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2535, หน้า 1-2)

จากงานวิจัยเรื่องศิลปพื้นบ้านล้านนาของ วัฒนะ วัฒนาพันธ์ และคณะ (2528) เกี่ยวกับแหล่งศิลปพื้นบ้าน ปัญหาการผลิตและพัฒนาการของศิลปพื้นบ้านล้านนา 7 ประเภท ซึ่งจะเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรศิลปศึกษา และการส่งเสริมศิลปพื้นบ้านให้ก้าวหน้าและคงต่อไป กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวบ้านที่ผลิตศิลปพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน ซึ่งเรียกรวมกันว่า "ล้านนา" ผลการวิจัยพบว่าผลการผลิตศิลปพื้นบ้านทั้ง 7 ชนิดนั้น มีจำนวนครัวเรือนที่ผลิตเครื่องจักรสานมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ แกะสลักไม้ ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องเขินและทำร่ม วิธีการผลิตส่วนใหญ่ใช้มือ และมีเครื่องมือใช้เล็กน้อย ปริมาณการผลิตสม่ำเสมอ มีปัญหาในเรื่องวัสดุและราคาจำหน่าย ในแง่คุณค่าทางศิลปพบว่างานมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่น มีการสืบทอดรูปแบบและเทคนิควิธีอย่างต่อเนื่อง และพบว่าศิลปพื้นบ้านบางประเภทมีแนวโน้มตกต่ำลง เนื่องจากผลกระทบทางด้านธุรกิจการค้า เพราะว่าผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมผลิตได้ครั้งละจำนวนมาก ๆ ทำให้ต้นทุนต่ำราคาจึงถูกเมื่อเทียบกับงานศิลปหัตถกรรม

การผลิตงานหัตถกรรมเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของตลาดในยุคปัจจุบันได้นั้น การมีแรงงานฝีมือที่เหมาะสมจำนวนมากพอซึ่งเป็นเรื่องจำเป็น แต่เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีสถาบันการศึกษาใดที่จะผลิตบุคลากรทางด้านหัตถกรรมโดยตรง หรือผลิตได้ไม่ตรงกับความต้องการ

เฉพาะทางด้านหัตถกรรมแต่ละประเภท ผู้ประกอบการจำนวนมากจึงได้จัดให้มีการฝึกลูกมือช่างฝีมือ (Apprenticeship) ภายในกิจการของตน กระบวนการฝึกนี้ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นกระบวนการที่สืบทอดมาจากอดีตที่ครูฝึก (Trainer) เคยได้รับมาก่อน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้มุ่งสนใจศึกษากระบวนการฝึกลูกมือช่างในสถานประกอบการที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือ และองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการฝึกลูกมือช่าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือในงานหัตถกรรมในชุมชนเมือง
2. ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือในงานหัตถกรรมในชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ของการฝึกลูกมือช่างฝีมือในงานหัตถกรรมของชุมชนเมือง
2. เพื่อทราบถึงองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมของชุมชนเมือง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
3. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในด้านการศึกษาและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในกระบวนการเรียนการสอนอาชีพแก่ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในชุมชน สังคมได้อย่างเหมาะสม

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือ หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ขั้นตอน วิธีการ การดำเนินงาน การปฏิสัมพันธ์ ฯลฯ ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ การเรียนรู้จากบุคคลอื่น การถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและปฏิสัมพันธ์ในการถ่ายทอดความรู้ กับการรับการถ่ายทอดความรู้

ลูกมือช่างฝีมือ หมายถึง ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติในการฝึกผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินในชุมชนเมือง

ช่างฝีมือในงานหัตถกรรม หมายถึง ช่างฝีมือในการผลิตเครื่องเงินในชุมชนเมือง

งานหัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องใช้ฝีมือในการประดิษฐ์ และมีความงามทางศิลปะแฝงอยู่โดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรงช่วยก็ได้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ดำเนินการวิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร**

พื้นที่ศึกษาได้แก่ชุมชนวัวลาย ถนนวัวลาย ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเหตุผลในการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ

1.1 เป็นชุมชนที่มีคนส่วนมากในชุมชนดั้งเดิมในการทำหัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่รู้จักและยอมรับในด้านฝีมือการทำเครื่องเงินมาช้านานจนถึงปัจจุบัน และได้ยึดเป็นอาชีพหลักของชุมชนมามากกว่า 100 ปีขึ้นไป และยังคงสืบทอดจนถึงปัจจุบันนี้

1.2 เป็นชุมชนที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการทำหัตถกรรมเครื่องเงินมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลานที่สนใจ บุคคลที่เห็นสมควรมีปฏิสัมพันธ์พูดคุย มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน มีการเรียนรู้จากบุคคลอื่น มีการเรียนรู้ร่วมกัน และยังคงสืบทอดจนถึงปัจจุบันนี้

1.3 ประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฝึกลูกมือช่างงานหัตถกรรม เช่น เจ้าของสถานประกอบการ ลูกจ้าง ลูกมือ ผู้นำชุมชน ช่างเครื่องเงิน พ่อค้าภายนอกขายส่ง ผู้อาวุโส และอดีตช่าง ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่จำเพาะเจาะจงเพศ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษา ในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ศึกษาบริบทของชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงงานหัตถกรรมของชุมชน ศึกษาในด้านประวัติของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างของสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้

2.2 ศึกษากระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือในงานหัตถกรรม ที่เกี่ยวกับการผลิตเครื่องเงินที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมกระบวนการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้แบบดั้งเดิมและแบบใหม่ ตลอดจนองค์ประกอบของกระบวนการดังกล่าว

2.3 ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับกระบวนการฝึกลูกมือช่างฝีมือในงานหัตถกรรมในชุมชนที่ศึกษา ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชุมชน บุคคลกับบุคคล ความถี่ของการถ่ายทอดและเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ระหว่างกัน และการเสริมแรงจากองค์กรภายนอกด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นอิทธิพลจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของกระบวนการฝึกลูกมือช่างงานหัตถกรรม

3. ขอบเขตด้านเวลา

เนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยแบ่งออกเป็น 2 ยุคสมัย คือ

3.1 ยุคดั้งเดิม ซึ่งเริ่มตั้งแต่การนำความรู้ด้านการผลิตงานหัตถกรรมเข้าสู่ชุมชนจนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2519 เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตที่ครบวงจร

3.2 ยุคส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต เปลี่ยนแปลงอย่างมากในบทบาทของผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด การดำเนินการวิจัยอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2538-2539 มีกำหนดเวลา 2 ปีโดยประมาณ